

УДК 37.04

ЦИФРОВЕ ПОКОЛІННЯ: РИЗИКИ, ПЕРЕВАГИ, ЗАСОБИ ВЗАЄМОДІЇ

Є. А. Зеленов

ORCID 0000-0001-6296-1067

В статті аналізуються переваги та недоліки так званого «цифрового покоління» або «покоління Z». Визначені його особливості, що впливають на процес педагогічної взаємодії з його представниками: кліпове мислення, неохильність до запам'ятовування інформації, інфантилізм, нетривалість уваги, схильність до аутизації, глобальність мислення, толерантність, швидка адаптація до новітніх технологій. Одна з базових основ покоління Z полягає в тому, що вони створюють і активно користуються диджитальними об'єктами. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій здійснив домінуючий вплив на трансформацію внутрішнього світу сучасних дітей та підлітків. Стверджується, що досвід старших поколінь не є актуальним для покоління Z, тому потрібно шукати нових шляхів для його навчання і виховання, перебудовувати навчальний процес, виходячи з особливостей сучасної молоді: «полегшувати» навчальний матеріал, видозмінювати формат викладу, створювати відео-ролики з наочними прикладами та експериментами, планувати навчальну діяльність студентів покроково тощо. Робиться висновок про необхідність ретельних досліджень покоління Z для надання рекомендацій педагогам-практикам. Покоління Z вже зайшло до університетських аудиторій. І те, яким воно з них вийде, багато в чому залежить від розуміння всіх ризиків і переваг цього покоління їхніми батьками, викладачами, а потім – і майбутніми роботодавцями.

Ключові слова: покоління Z, особливості покоління, культура поведінки з інформацією.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В останнє десятиліття ХХ – на початку ХХІ століття у житті землян відбулася знаменна подія. На тлі розпаду СРСР, численних воєнних конфліктів, зубожіння населення (і не тільки в нашій країні), політичних, економічних, соціальних, екологічних, культурних криз ця подія залишилася майже непоміченою. Між тим, вона має не менше (а може й більше) значення для

подальшої долі нашої цивілізації, ніж усе те, що їй передувало та було супутнім.

Цією подією є поява так званого «цифрового покоління». Про новизну цього явища свідчить, до речі, те, що досі немає його сталої дефініції та назви. Одні називають це покоління «І-поколінням» або «І-генерацією», інші застосовують назву «покоління гаджетів» тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Термін «цифрове покоління» був запропонований Марком Пренськи, письменником і популяризатором технологій учення й освіти, в статті «*Digital Natives, Digital Immigrants*» (2001). Окрім цього, Пренськи називав цифровими людьми студентів-абітурієнтів 2000-х. Термін був придуманий по аналогії з англійським словом *native*, яке в англійській мові означає «корінний житель», «абориген». Таким чином, цифрова людина – це корінний житель цифрового суспільства, або Цифрового Століття, доби цифрових технологій.

Іншою назвою цієї спільноти стало «покоління Z». Буквенно позначення поколінь зв'язують з ім'ям журналістки Джейн Деверсон, яка вперше використала вислів «Покоління X» в однойменній книзі про британську молодь, що вийшла друком у 1965 році.

Теорія поколінь, яка й породила ідею генерацій X, Y, Z, з'явилася наприкінці минулого століття. У книзі «Покоління. Історія майбутнього Америки з 1584 по 2069» (Howe; Strauss, 1991), що була опублікована в 1991 році, її автори, економіст і демограф Нил Хоув та історик Уільям Штраус, уперше описали історію США як послідовність біографій, також простеживши історичні аналогії між поколіннями різних часів і з'ясувавши, що кожне п'яте має схожі цінності. Тобто модель з чотирьох фаз повторюється приблизно раз на 80 років. Незалежно від конкретної доби ці покоління об'єднують спільні цінності та обставини, в яких вони зростають.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Педагоги зараз стикаються з поколінням Z (за Хоувом та Штраусом), тобто тих, хто народився (чи ще народиться) в період з 2000 по 2025 рік.

Це покоління відрізняється від усіх попередніх. Вони вміють збільшувати-зменшувати екран вже в один рік, у два – користуватися камерою, у три – завантажувати відео на YouTube. Їм не потрібно сидіти чотири години в бібліотеці та шукати цінну інформацію, вона в них під руками щосекунди. Відповідно, і швидкість обробки цієї інформації значно вища. Марк Пренськи вважає, що представники цього покоління мають особливі здібності до отримання та обробки інформації, оскільки технології

супроводжують їх від народження (Prensky, 2001). На нашу думку, це твердження є достатньо дискусійним. Але, попри це, не можна заперечувати, що сучасні діти та підлітки, які навчаються в школі та на перших курсах ЗВО кардинально відрізняються своїм баченням світу від усіх попередніх генерацій.

Мета статті – визначити найбільш суттєві особливості «цифрового покоління», які впливають на його стосунки зі світом взагалі та з представниками старшого покоління зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Фактори, що вплинули на формування цього покоління по всьому світу, були майже однакові. Їхнє дитинство припало на світову економічну кризу, що почалася в 2008 році, тобто їм довелося дорослішати в непростих умовах. Але згодом рецесія закінчилася і дуже швидко відбулося значне зростання кількості власників мобільних гаджетів. І саме на цей час припав пік розвитку соціальних мереж. Перший iPhone з'явився в 2007 році, перший iPad – у 2010 році. Ці події визначили долю «цифрового покоління» або «покоління Z».

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій здійснив домінуючий вплив на трансформацію внутрішнього світу сучасних дітей та підлітків. Вони значно менше рухаються, ніж їх однолітки попередніх поколінь. Їм, за спостереженнями психологів, менш притаманне прагнення скоріше стати дорослими, відірватися від родини, відчути всі «переваги» дорослого життя. Вони «живуть» у соціальних мережах, там іде жваве спілкування, там визначається статус особистості, там відбувається процес соціалізації. Емоції висловлюються не словами чи мімікою, а смайликами чи лайками. Проте, попри їх, здавалось би, штучність, ці емоції справжні. Сучасні молоді люди менш схильні жити активним життям: працювати, ходити на побачення, керувати машиною, здійснювати поїздки та подорожі. Замість цього вони проводять час наодинці із смартфоном і опиняються в ізоляції.

П'ятнадцятирічний підліток частіше поводить як тринадцятирічний. Дитинство затягується до кінця старшої школи. Не дивлячись на те, що батьки часто поруч, «цифрові діти» самотні, як жодне інше покоління. Кількість підлітків, що зустрічаються з друзями щодня, в 2015 році знизилася на 40% у порівнянні з 2000-м роком. Презентації і яскраві картинки подобаються їм більше, ніж класичні книги і посібники.

Покоління Z характеризується спеціально організованим сприйняттям, способом взаємодії з оточуючими і особливістю сприймати себе.

Одна з базових основ покоління Z полягає в тому, що вони створюють і активно користуються диджитальними об'єктами – цифровими версіями реальних об'єктів. Такими версіями стають представництва нашої персональної активності в матриці соціально-медійного поля – профілі в різноманітних соціальних мережах. Мислення стає не тільки кліповим, але й посилальним, коли інтерес стає польовою функцією і визначається в більшій мірі зовнішніми маркерами, ніж внутрішніми відчуттями.

Занурення в цифрову реальність вимагає й вироблення особливої мови, в якій, як ми бачимо це вже сьогодні, слова можуть виявитися непотрібними. Z- підлітки цілком обходяться гіфками, смайлами і набором скріншотів улюбленого серіалу, що передають потрібну емоцію. Специфічний стиль розмови та часте вживання скорочень, а також смайликів (:-), -(, -/), може призвести до проблем із нормальним формулюванням думки.

У разі надмірного занурення у світ цифрових технологій у людини формується «кліпове» мислення (здатність сприймати і переробляти інформацію лише маленькими порціями), з яким значно знижується здатність до аналізу та концентрації уваги. Це може призвести до поверхневого підходу до аналізу і, відповідно, до прийняття непродуманих рішень.

У покоління Z велика вірогідність поступового зниження якості пам'яті, що ми спостерігаємо вже сьогодні, адже людина все більше делегує цю функцію електронному пристрою.

Кількість зовнішніх стимулів обмежується через одноманітне проведення часу в Інтернеті. Дитина не набирається необхідного їй досвіду, щоб розвинути важливі ділянки мозку, які відповідають за співпереживання, самоконтроль, прийняття рішень тощо. Покоління Z не звикло запам'ятовувати інформацію – їм простіше знайти її в пошукових системах. Відсутня запорака розвитку пам'яті – тренування.

Науковці стверджують, що у покоління Z тривалість уваги скоротилася до 8 секунд. Вони не можуть зосередитися ні на чому більш тривалий час. Представники цього покоління вирости в світі, можливості якого просто безмежні, а ось часу на все не вистачає. Саме тому вони адаптувалися до необхідності дуже швидко оцінювати і просіювати величезні обсяги інформації. У мобільних додатках і мережі Інтернет вони покладаються на секції і вкладення, де зібрано найбільш свіжий і популярний контент.

Ще однією досить тривожною рисою цього покоління, як вважають науковці, виступає схильність до аутизації. Мова йде не про аутизм як психічний розлад. Аутизація виступає як захист від проблем сучасного

способу життя, як спосіб взаємодії із світом людей, які з народження заглиблені у себе і не здатні до спілкування з оточуючими (Лумпієва, Волков, 2013).

Однак, якщо ця група вважає що-небудь гідним своєї уваги, її представники можуть стати відданими справі і дуже зосередженими.

В той же час, не можна оминати й позитивні моменти занурення в інформаційний простір. Перш за все, це – глобальність мислення. У сьогоднішніх підлітків значно більше спільного з їх однолітками з іншої півкулі планети, ніж з дорослими у їх власному дворі. Іншою важливою, на наш погляд, позитивною якістю сучасної молоді є толерантність.

Професор психології Джордан Шапіро з університету Темпл (Філадельфія) звертає увагу на результати недавнього дослідження молоді, проведеного Varkey Foundation. Він відмічає дві характеристики, якими сьогодні описують тинейджерів у майже будь-якій країні світу: це широкий кругозір і толерантність (Sharigo D. 2004). Фахівці вважають, що завдяки активності в мережі, вони відчують себе швидше «громадянами світу», ніж власної країни. Від самого народження вони звикають жити у світі без кордонів, але з однією поправкою – дуже часто цей світ обмежений екраном.

На наш погляд, це важливе свідчення невідворотності виникнення планетарної цивілізації. Хоча, ясна річ, до цього ще далеко.

Крім того, до позитиву можна віднести те, що представники покоління Z швидко адаптуються до нових технологій і можуть навчатися майбутній професії онлайн. Вони мультизадачні і швидко перемикаються з одного завдання на інше. Здатність водночас бачити та сприймати інформацію із різних джерел сприяє значному збільшенню швидкості сприйняття.

Сучасна молодь звикла до легкодоступності інформації, оскільки їй не потрібно чекати та зачувати. Вона має значний досвід веб-пошуку, тому у молоді в пріоритеті не володіння інформацією як такою, а те, наскільки швидко можна її знайти.

Безперечним позитивом є те, що представники покоління Z сприймають світ не як загрозу, а як поле для експериментів, і від навчання очікують того ж.

Але розум, що звик до швидкого потоку та опрацювання інформації, починає нудьгувати, коли її замало і вона надається дуже повільно. Найбільше негативу це додає під час уроків у школі. Значна різниця у швидкості сприйняття у дітей та вчителів старшого віку стає все відчутнішою і призводить до певних проблем:

- учителям не вдається утримувати увагу дітей;

- дітям не вдається уважно слухати матеріал та засвоювати його;
- учителі сердяться на учнів, а учні – на вчителів.

До того ж, політика Міністерства освіти і науки України, на нашу думку, не має стратегічно-прогностичного характеру, тобто наслідки не прораховуються принаймні на десятиліття. Вона носить ситуативний та «пожежний» характер, чиновники від освіти і науки не керуються в своїй діяльності довгостроковими прогнозами розвитку людської цивілізації, не враховують у повній мірі особливості покоління Z, не надають учителям кваліфікованих рекомендацій, як їм навчати та виховувати представників цього покоління.

Можна з упевненістю стверджувати, що переважна більшість сучасних шкіл не встигають за потребами дітей, не відповідають їх очікуванням і, тим самим, не готують їх до майбутнього життя в інформаційному суспільстві. Тобто вони не виконують свою основну функцію – не просто викласти дитині шкільну програму, але й показати їй максимальне різноманіття життєвих шансів, мотивувати її навчатися, іншими словами – підготувати її до правильних кроків на шляху до щасливого життя. Найбільша проблема полягає в тому, що система освіти можливо найбільш інерційний серед соціальних інститутів. Вона завжди болісно розлучається зі звичними порядками, графіками, розкладами тощо. Система освіти ніколи повністю не готова до кардинальних змін. А зміни потрібні саме кардинальні. В той же час, потрібно втриматися від непродуманих «швидких» рішень, що начебто йдуть у правильному руслі, руслі гуманізму. Але, як справедливо зауважують донецькі психологи Т. Лумпієва та А. Волков, «система виховання, орієнтована на ігрову форму занять, позитивне підкріплення за найменше досягнення, відмова від присилування та покарань, принесла свої плоди – заохочуючи індивідуальність дитини, охороняючи її самооцінку і невтомно підтримуючи інтерес до знань через гру, ми не привчили підлітків до неполегливості у досягненні цілей, не навчили їх переживати невдачі, боротися та долати труднощі» (Лумпієва та Волков, 2013).

Сьогодні на людину має величезний вплив інформація, що поступає до неї через телебачення, радіо, Інтернет, пресу тощо. Саме вони моделюють її спосіб мислення, прийняття рішень і здатність діяти.

Логічно, що й освіта проявляє все зростаючу зацікавленість новими формами навчання, перетворюючись на освітній кіберпростір, а E-learning стало найважливішим стимулятором реформування освіти. Дистанційне навчання, що реалізується за посередництвом Інтернету, поєднує в собі ознаки традиційного заочного навчання з активною особистою участю вчителя й учнів в освітньому процесі. Зникає бар'єр у відстані між тими,

хто прагне отримувати знання, і центрами навчання, оскільки відпадає необхідність у фізичній участі учасників педагогічного процесу в одному постійному місці впродовж довгого часу, а широкі технічні ресурси роблять можливим проведення віртуальних занять викладача з групою студентів.

З іншого боку, по-справжньому якісна професійна вища освіта, що передбачає, поряд з оволодінням відповідними знаннями й уміннями, також налагодження ефективних соціальних зв'язків, вимагає тривалої особистої взаємодії викладача і студента у процесі вирішення трудомістких завдань, у тому числі творчого характеру, а тому будь-які сучасні технології, що не передбачають такої особистої взаємодії, можуть у кращому разі служити доповненням до традиційних навчальних методів, але аж ніяк не їх заміщенням.

Тепер майже всі школи, не кажучи вже про заклади вищої освіти, мають принаймні одну комп'ютерну аудиторію, а то й більше. Технічне забезпечення – дійсно важливий момент, але в багатьох випадках ним і обмежуються. У переважній більшості шкіл не піклуються про інший не менш суттєвий аспект підготовки особистості до існування в інформаційному суспільстві – формування культури поведінки з інформацією та всілякими гаджетами. Така культура має, на наш погляд, як мінімум два компоненти – інформаційний і технічний. **Інформаційний** включає до себе здатність до пошуку, відбору, аналізу та оцінки потрібної інформації, критичність мислення, уміння співставляти різні точки зору на проблему та способи її вирішення, здатність до короткого і емного формулювання власної думки, психологічну готовність до протистояння інформаційним стресам та так званім «фейкам» (направдивим повідомленням, що часто-густо виглядають як правдиві факти), здатність слідувати одночасно за декількома інформаційними потоками тощо. **Технічний компонент** включає, перш за все, знання (принаймні, на рівні користувача) про технічні характеристики найбільш розповсюджених гаджетів, уміння обирати (на основі цих знань) необхідні для роботи чи навчання пристрої, навички користування різними програмами (Word, Acrobat Reader DC, Microsoft Office, Windows Movie Maker, PDF Reader, Google Chrome, ABBYY FineReader, Firefox, численні антивірусики та багато інших), навички швидкого набору текстів тощо. Але головний момент, що має бути присутнім в обох компонентах – це переконання у тому, що віртуальний простір – це ще не життя, що є життя і поза ним, і воно цікавіше, ніж найкрутіша комп'ютерна гра.

Свідомість більшості представників покоління Z розривається між двома силами, що протидіють: 1) соціальні мережі їм потрібні, щоб

будувати особисті бренди; 2) вони не бажають, щоб у мережі знали, ким вони є насправді. Вони прагнуть стати кимось без особливих зусиль, і мережа надає їм таку можливість (або їм здається, що надає).

Перш ніж робити висновки щодо педагогічних дій з поколінням Z, хотілось би зупинитися на певних загальних положеннях, що мають безпосереднє відношення до проблем навчання і виховання цієї генерації.

По-перше, треба визнати об'єктивну реальність існування цього покоління. Вони існують і їх стає все більше. І проблеми, що пов'язані з їх існуванням, стають проблемами не тільки сімей, дитячих садків, початкових та середніх шкіл. Перші представники цього покоління вже вступили до ЗВО і вчаться на першому-другому курсі. Тобто через 5-6 років вони стануть активними робітниками в усіх галузях людської життєдіяльності (насправді, це вже відбувається, бо студенти масово починають працювати вже на другому-третьому курсі) і почнуть поступово просуватися на керівні посади і визначати вектор спрямованості діяльності спочатку своїх підрозділів, згодом – фірм і корпорацій, а потім – і всієї цивілізації. Тому від того, які саме якості покоління Z – негативні чи позитивні – будуть впливати на їх рішення і діяльність, буде залежати доля людства як такого.

По-друге, треба визнати, що досвід старшого покоління, яке з різною мірою успішності адаптувалося до реалій інформаційного суспільства, але так і не стало в ньому своїм, не може бути в більшій своїй частині актуальним для представників покоління Z. Це ще на початку 70-х років XX століття пророкувала видатний американський антрополог, етнограф і соціолог Маргарет Мід. Вона проаналізувала актуальні події кінця 1960-х рр. (так званий «студентський бунт») і в книзі «Культура і причетність: Дослідження розриву поколінь» (Мід, 1988), висунула гіпотезу про безпосередній зв'язок типів культур з типами відносин між поколіннями. Мід виділила три типи культури з відповідними стосунками між поколіннями:

– **постфігуративна культура** базується на освоєнні новими поколіннями досвіду старших і відтворенні культури як культурної спадщини. Сукупність норм, що передаються новому поколінню, має своїм джерелом минуле і освоюється в формі традиції.

– **кофігуративна культура** більше орієнтується на актуальне знання, ніж на досвід старших. Старші зберігають свої позиції в багатьох випадках, але великого значення набуває орієнтація на рівних за віком і досвідом. У суспільстві, заснованому на такому типі культури, йде активне формування юнацьких груп зі специфічними ознаками групової

солідарності, виникає стійкий ґрунт для конфліктів між представниками різних поколінь.

– **префігуративна культура**, яка орієнтується на майбутнє, ґрунтується на неможливості дотримуватися традицій і спиратися на життєвий досвід старших для успішної життєдіяльності. Навпаки, старші потребують отримання уроків від молодих. В умовах такої культурної орієнтації в суспільстві, і, перш за все, в молодіжному середовищі, поширюються контркультурні тенденції, політичний екстремізм (Mead, 1970).

Маргарет Мід як ніхто інший висловила сутність сучасних проблем у відносинах між поколіннями: «Сьогодні ж раптом у всіх частинах світу, де всі народи об'єднані електронною комунікативною мережею, у молодих людей виникла спільність досвіду, того досвіду, якого ніколи не було і не буде у старших. І навпаки, старше покоління ніколи не побачить у житті молодих людей повторення свого безпрецедентного досвіду змін, що змінюють один одного. Цей розрив між поколіннями цілком новий, він глобальний і загальний».

Сьогоднішні діти виростають у світі, якого не знали старші, але деякі з дорослих передбачали, що так буде. Ті, хто передбачав, виявилися провісниками префігуративної культури майбутнього, в якій майбутнє невідоме» (Мід, 1988).

По-третє (що пов'язане з другим), педагогам і батькам треба чітко усвідомлювати, що представники покоління Z приречені жити в світі, який буде дуже відрізнятися навіть від того, в якому ми живемо зараз. За прогнозами футурологів, цей світ буде дуже автоматизованим (все більша роботизація виробництва – тому запорука), в ньому буде дещо інша мораль і моральні норми, мотивація людей до праці теж буде іншою.

Науковці, які досліджують особливості покоління Z (а таких поки що небагато), вважають, що викладачам ЗВО прийде принципово передивитися змістовну складову навчального матеріалу. На їх думку, треба буде «полегшувати» навчальний матеріал за змістом, видозмінювати формат викладу. Треба переходити до яскравих, чітких і наочних презентацій із зрозумілими та образними формулюваннями, що легко запам'ятовуються. Потрібні відео-ролики з наочними прикладами та експериментами. Навчальну діяльність студентів (особливо молодших курсів) треба планувати покровоко. Невідвратною реальністю стає використання для контролю знань багаторівневих перевірочних тестів у режимі онлайн (Лумпієва, Волков, 2013). Але тут виникає стара, як світ, проблема – як зберегти хитку рівновагу між адаптацією системи освіти до особливостей покоління Z та інваріантними вимогами суспільства до

дотримання загальнолюдських цінностей у формуванні особистості фахівця.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, покоління Z вже зайшло до університетських аудиторій. І те, яким воно з них вийде, багато в чому залежить від розуміння всіх ризиків і переваг цього покоління їхніми батьками, викладачами, а потім – і майбутніми роботодавцями. Перед науковцями стоїть невідкладна задача – продовження дослідження особливостей покоління Z і формулювання чітких та зрозумілих рекомендацій щодо його навчання та виховання.

Література

1. Лумпієва Т. П., Волков А. Ф. Поколение Z: психологические особенности современных студентов, 2013. URL : <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/21748/1> (дата звернення: 20.09.2018).
2. Мид М. Культура и мир детства : Избр. произведения : пер. с англ. Москва : Наука. Гл. ред. восточн. лит-ры, 1988. 429 с.
3. Howe N.; Strauss W. Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069. New York : William Morrow & Company, 1991. URL : https://archive.org/stream/GenerationsTheHistoryOfAmericasFuture1584To2069ByWilliamStraussNeilHowe/Generations+The+History+of+America%27s+Future%2C+1584+to+2069+by+William+Strauss+%26+Neil+Howe_djvu.txt (дата звернення: 20.09.2018).
4. Prensky M. Listen to the Natives. 2005. URL : <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (дата звернення: 05.10.2018).
5. Shapiro D. Conflict and communication : a guide through the labyrinth conflict management. New York : Open Society Institute, 2004. 295 p.
6. Mead M. Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap. Garden City. New York : Published for the American Museum of Natural History [by] Natural History Press / Doubleday, 1970. XXIV. 91 p.

References

1. Lumpieva, T. P., & Volkov, A. F. (2013). *Pokolenye Z: psikhologicheskie osobennosti sovremennykh studentov [Generation Z: the psychological characteristics of modern students]*. Retrieved from <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/21748/1> (rus) (date of appeal: 20.09.2018)..
2. Mid, M. (1988). *Kultura i mir detstva: Izbr. proizvedeniya: per. s angl. [Culture and the world of childhood: Selected works: translated from English]*. Moscow: Nauka. Hl. red. vostochn. lyt-ry (rus).
3. Howe, N.; Strauss, W. (1991). *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York: William Morrow & Company. Retrieved from https://archive.org/stream/GenerationsTheHistoryOfAmericasFuture1584To2069ByWilliamStraussNeilHowe/Generations+The+History+of+America%27s+Future%2C+1584+to+2069+by+William+Strauss+%26+Neil+Howe_djvu.txt (date of appeal: 20.09.2018) (eng).

4. Prensky, M. (2005). *Listen to the Natives*. Retrieved from [https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants %20-%20Part1.pdf](https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf) (date of appeal: 05.10.2018) (eng).
5. Shapiro, D. (2004). *Conflict and communication: a guide through the labyrinth conflict management*. New York: Open Society Institute (eng).
6. Mead, M. (1970). *Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap*. Garden City. New York: Published for the American Museum of Natural History [by] Natural History Press / Doubleday. XXIV, 91 p. (eng).

ЦИФРОВОЕ ПОКОЛЕНИЕ: РИСКИ, ДОСТОИНСТВА, СРЕДСТВА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Е. А. Зеленов

В статье анализируются достоинства и недостатки так называемого «цифрового поколения» или «поколения Z». Определены его особенности, влияющие на процесс педагогического взаимодействия с его представителями: клиповое мышление, несклонность к запоминанию информации, инфантилизм, склонность к аутизации, глобальность мышления, толерантность, быстрая адаптация к новейшим технологиям. Одна из базовых основ поколения Z состоит в том, что они создают и активно используют диджитальными объектами. Стремительное развитие информационно-коммуникативных технологий осуществило доминирующее воздействие на трансформацию внутреннего мира современных детей и подростков. Утверждается, что опыт старших поколений не является актуальным для поколения Z, поэтому надо искать новые пути их обучения и воспитания, перестраивать учебный процесс, исходя из особенностей современной молодежи: «облегчать» учебный материал, видоизменять формат изложения, создавать видеоролики с наглядными примерами и экспериментами, планировать учебную деятельность студентов пошагово и так далее. Делается вывод о необходимости тщательных исследований поколения Z для предоставления рекомендаций педагогам-практикам. Поколение Z уже зашло в университетские аудитории. И то, каким оно из них выйдет, в значительной степени зависит от понимания всех рисков и достоинств этого поколения их родителями, преподавателями, а потом – и будущими работодателями.

Ключевые слова: поколение Z, особенности поколения, культура обхождения с информацией.

DIGITAL GENERATION: RISKS OF, DIGNITIES, FACILITIES OF COOPERATION

E. A. Zelenov

The advantages and disadvantages of the so-called "digital generation" or "Generation Z" have been analyzed in the article. Features that influence the pedagogical

interaction with Generation Z representatives have been defined: clip thinking, indisposition to memorizing of information, infantilism, inclination to autism, thinking globality, tolerance, rapid adaptation to the newest technologies. One of basic foundations of Z generation is that they create and actively use digital objects. Swift development of information and communication technologies has carried out the dominant affecting transformation of the inner world of modern children and teenagers. It is stated that the experience of former generations is no longer relevant for Generation Z, therefore we need to seek new ways of education and upbringing, to renovate the educational process, taking into account the features of modern youth: to "facilitate" educational material, modify the presentation format, create video clips with illustrative examples and experiments, plan students' learning activities step by step, and etc. It is concluded that in order to provide practicing teachers with recommendations, thorough Generation Z research studies are necessary. The generation Z has already initiated training at university auditoriums. Therefore, the way in which it comes out of them largely depends on the understanding of all the risks and merits of this generation by their parents, teachers, and then by future employers.

Keywords: Generation Z, generation features, information usage culture.

Зеленов Євгеній Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету (м. Харків, Україна). E-mail: olmer1954@gmail.com

Zelenov Evgeny Anatoliyovych – Ed.D., Professor of Department of Pedagogics and Psychology of the National Pharmaceutical University (Kharkiv, Ukraine). E-mail: olmer1954@gmail.com